

# Günlerin Köpüğü 1001

İsmail KARAKURT

## Mekânın Çağrısı, 7 Şubat 2014 İstanbul

*“Bu emel gurbetinin yoktur ucu;  
Daimâ yollar uzar, kalp üzülür:  
Ömrü oldukça yürür her yolcu,  
Varmadan menzile bir yerde ölür.”* **Yahya Kemal**

Mekân denilince hafızanın bana çağırdığı, ben de çağıştırdığı bozkırdır.

Kalbimizden mekânlara kayıp giden göz vardır. Hangi insanın derinine, hatırasına, bahtına biraz eğilseniz, bu göz karşılar sizi. Bu göz kime yetmez? Bilince, bakışa, suskunluğa bir pencere açamayanlara yetmez... Bu göz, bozkırdan birikmiş hayat parçası tablolarını, içindeki boşluğun perdelerinde gezindirir durur. Bazıları şiirlere, yazılara yansır. Bazıları da unutkanlık kapısını çalmasın diye günlüklerde kayıt altına alınır.

Mekân algısı, çevreye ilgi ve ayrıntıları kaçırmama dikkati insanın mayasının çalındığı, çok benzediği, doğup büyüdüğü, yaşadığı yerlere karşı vefa duygusundan mıdır? Şairlerin mekân algısında yaşanan ve sürüp giden çocukluğun, çocukluklarının geçtiği yerlerin şiir anlayışlarında ve işledikleri temalarda ve şiir anlayışlarında etkisi görülür.

*“Sevinçler acılar şarkılar ki, / İstanbul’u an an görünür kılar”* demiş ya şair, aslında bu ‘görünür kılınma’ bütün mekânlar, eşyalar, memleket hatırası için geçerlidir. Hatırda kalmış, hatıra olmuş her şey için. Çocukken baktığım şeyler biraz biraz hafızaya kazınmış. Yıllar sonra bende kalan geçmişe dair kareleri hatırlamaya çalışırken hafifçe bir bulanıklık hissediyorum. Şimdi çok iyi anlıyorum ki ben bu bulanıklığın bir parçasıyım. Çünkü yaşadığım mekânlar çeşitli tonlarıyla bu bulanıklığın içindedir. Henüz İstanbul’un büyüüne kapılmadım. Geçenlerde, tam bu ruha uygun, üzerinde çalıştığım yeni şiirimden iki dizeyi paylaştım Twitter’da: *“Burada bir İstanbul var, / Ben İstanbul’da değilim!”* Hakikat bu. Mekân algısı

gözlem yapan insanın, belirli bir şeyin yön, büyüklük, biçim, uzaklık gibi özellikleri üzerine duyu organları yoluyla edindiği algıysa sanatçının kaç gözü olmalı? La-martine: “Sanatçıya iki göz yetmez.” demiş. Her ne kadar şu an yaşadığım yere dair bir aidiyet duygusu, bir benzerlik hissetmesem de, buradayım. Yani İstanbul’da. İstanbul’u anlamaya iki göz yetmiyor. Ama yine de bu karmaşa, bu günlük hayatın gürültüsü içinde İstanbul’un Yahya Kemal’in İstanbul’u, Tanpınar’ın İstanbul’u olmaktan çıktığını rahatça görebiliyorum.

Evden kalkıp zaman zaman Üsküdar’a denize bakmaya gidiyorum. Rüzgârlara, kuşlara, bulutlara yakın okulun pencerelerinden de çokça bakıyorum denize. Şiirler okuyorum deniz üzerine yazılmış. Mustafa Ruhi Şirin, ne güzel söylemiş: “*Herkes öğrenebilir balık tutmayı / Bana denize bakmayı öğret anne*”

Mademki yoktur bu emel gurbetinin ucu; yakınlık amele, uzaklıksa emele göredir.

### **Sınıfın Penceresinden, 6 Ocak 2014 Şile**

*Sınıfın pencereleri denize bakar;*

*Kimse bakmaz pencerelerden denize.*

### **İki dergi iki şiir, 9 Haziran 1992 Kozaklı**

Yaşar, Ankara’dan geldi bugün. İki dergide iki şiirim var. *Dergâh*’ta “Kıyamet provası”, *Kayıtlar*’da “Gülümseyen Ece”. Şiir yazmak sıkıntı, yayımlanması mutluluk...

*Bürde*’yi bulamadım, dedi. Bizim dergilerin kaçınılmaz sonu: Tez zamanda kapanmak!

### **Kurbağalar, 4 Nisan 1993 Çiğdemli**

*“Herkes ölürken son anda*

*Bir çocuk hatırlayacak” Fazıl Hüsnü Dağlarca*

Buğday tarlaları, elma bahçeleri, toprak damlı ev, boncuklu küpler arası ve kurbağaların hengâme cumhuriyetinde geçti çocukluğum. Yeşil kurbağa, sarı kurbağa, kara kurbağa... Ondan mıdır nedir bugün kendimi yola sıçramış bir kurbağa gibi hissediyorum? Kurbağalar dua eder mi bilmem ama ben “Bana acı, beni koru Tanrım!” diye yalvarıyorum yolun kenarında çürümeye itilmiş ihtiyar söğüt gövdesinin dibinde. Yine de hışırıyor söğüdün dalları farklı bir ezgiyle. Aklıma bir soru geliyor: “Hızır geçer mi buradan?” Önce dudak büküp sonra “Kim bilir” diyorum kendi kendime. Ama şu kesin: Ağaçlar çok şey öğretiyor insana. Mesela toprağın hakikatini, toprağa bağlılığı, her şartta başını dik tutmayı, gerektiğinde konuşup

gerektiğinde susmayı... En çok rüzgârlardır muhabbet dostu ağaçların. Onlarla dertleşir, onlarla susar.

Kurbağalardan ağaçlara niye geçtim ki? Gerçi kurbağalara bakmaktan gelmiyorum. Kurbağa zaten yanımda. Bir şey, bir şey tıklatsa ruhumun kapılarını içeri alsam şu kurbağayı!

Minibüs geldi.

Ekinler bayağı yeşermiş. Otlar. Can alıcı bir güzellik var tabiatla.

Yanımdakine;

“Güzelliğe bak, dedim.

Adam, hiçbir şey göremiyorum, der gibi yüzüme bakıyordu.

‘Bir dünyanın eşiğinde’ zamanın ve toprağın derin ırmağı akıp giderken mevsimler de, çağlar da, inançlar da sarmaş dolaş. Bir çocuk hatırlayacak bir kurbağayı eliyle beslediğini.

*İçim bir uzun bozlak Muharrem’i. Gerisi bir varmış bir yokmuş.*

### Ev, Bellek ve Şiir, 27 Mayıs 2001 Sarıkaya

“Doğduğumuz yerlerde, nesnelerin bizler daha seçim yapma zahmetini tanımadan gönlümüzü fethettiği yerlerde, dış dünyanın yalnızca kişiliğimizin bir uzantısı gibi görüldüğü yerlerde hissettiğimiz rahatlık gibisi yoktur.” **George Eliot**

Yazarın, ‘doğduğumuz yerlerde’, ‘nesnelerin gönlümüzü fethettiği yerlerde’ ve ‘dış dünyanın yalnızca kişiliğimizin bir uzantısı gibi görüldüğü yerlerde’ ki rahatlıkla sözünü ettiği nedir, ürettiği neyin anlamıdır? Ontolojik bir ilişki mi, güven duygusu mu? Yoksa evin/yuvanın/memleketin sıcaklığı mıdır söz konusu edilen? Bir yerde doğup orada az çok yaşamak, oraya ait olduğunuzu bilmek ya da bilmemekle nasıl bir ilişkilendirilişi vardır bu ifadelerin? Nedir bizi doğduğumuz yerlerde rahatlatan ve duygularımızın sükûnunu sağlayan? Söz konusu ev bark, yurt yuva duygusu ise insanda aidiyet biter mi? Bunlara dair sorular biter mi?

Ev... Evler... Tanımlı, yaşanılan, dönülen, arzulanan evler yok mu? Bir yeri imlemesi baba evi, baba ocağı, bir arkadaşın evi, bir dostun ya da nişanlının evi gibi... Yazarın, şairin doğduğu büyüdüğü, eserlerini ortaya koyduğu, masasına mürekkebinı döktüğü evler... Şiirlerdeki, öykülerdeki, romanlardaki evler... Hayallerde var olan ama yazılmayan evler... Necip Fazıl’ın, Ziya Osman Saba’nın, Behçet Necatigil’in evleri...

“Gençtim, hiçbir kederim yoktu

*Zamanın geçip gittiğine dair  
Ta ki güneşin yaşlanıp  
Eve dönmenin ev gibi güzel olduğunu  
Bilene kadar.”*

Bu dizelerdeki gerçeklik, eve dönüşün huzura dönüş saadeti, güven hissi değil de nedir? Ev, dönmek... Bu iki sözcüğün yan yana gelmesi; eve dönmek... Kim kendi evini ev olarak görmez? Orada kendini, kendinde ve ‘evinde’ hissetmez? Bu his insanda, bir çeşit var olma cesaretidir. Şair için ev, gönlü ya da dilinin ait olduğu bir mekândır. Şiirin dili ve düşüncenin yurduyla bire bir eşdeğerdedir. Heidigger’in de belirttiği tam budur.

Ev, dil, gönül ve sonrası...

An sahip çıkar, ev korur. Şair belleğin sahip çıkan anlara, koruyucu mekânlara ihtiyacı vardır; buna inanan şair bellek anı ve evi eserlerinde estetikleştirerek onların çağrışımını ve duygu değerini artırır.

Sözcükleri üst üste koyup evler kuracağım çocukluğa, evler kuracağım şiire. Dış dünyaya bu evden açılacağım. Değil mi ki kişi, rahat olduğu yerlerde kendisi ile dış dünya arasında anlamlı bir ilişki içinde bulur kendisini. Bu ilişki, bir dil ile anlamlar dünyasını kurar, haz verir, cesaret verir, var oluşun anlamını pekiştirir.

Evi yurt bilen tematik söyleyişin gerçekliği, dil ve ev arasındaki benzerlik noktasına yaklaşır. Hatta onları aynileştirir. İnsanla dil arasındaki ilişkide, insanla mekân arasındaki ilişkide belirleyici öge ‘güven’dir. Güven duygusunun temelinde kişi ve nesneler için ‘var olmak’, ‘inanılır’ ve ‘orada olmak’ vardır. Bu fitridir, ontolojiktir.

*“Kişinin dediği ya da söylediği her şeyin ve sahip olduğu her nesnenin nihai olarak sadece bir meta olduğunu ileri sürebilir miyiz?”*

Ev ki şairin bekleyenidir; annedir, sevgilidir, dosttur. Ev insanın gerçeğidir, sadece bir ‘meta’ değil. Gerisi zihnin tabiata açılımı, hayalin ve hazzın şiire açılımı... Bir dizeyle başlayacak bir ev, bilmem hangi sözcüklerle gelip öpecek bizi çocukluk.

Ve Simurg havalanacak!

**Tanpınar’ın Şehirleri, Mekân Algısı, Antalyalı Genç Kıza Mektup, 8 Ekim 2013**

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın şehirleri vardır eserlerinde işlediği: Kerkük, Ergani, Siirt, Sinop, Antalya’nın yanı sıra Beş Şehir’i Ankara, Erzurum, Konya, Bursa ve

İstanbul'u yazdı. Bu şehirler onun 'hayatının tesadüfleri' olmakla birlikte, büyük ve görkemli bir kültürün yıllarla birikmiş unsurlarının demlendiği şehirlerdi. Bu şehirler geçmişin belleğini oluşturmuştu. Yazdığı şehirlerin coğrafyasından yetişen şahsiyetlerine, tarihinden sosyal hayatına kadar bu şehirlerin tüm hayatını kuşatan özelliklerinden bahsetmişti. “*Beş Şehir'in asıl konusu hayatımızda kaybolan şeylerin ardından duyulan üzüntü ile yeniyi karşı beslenen iştiyaktır. İlk bakışta birbiriyle çatışır görünen bu iki duyguyu sevgi kelimesinde birleştirebiliriz. Bu sevginin kendisine çerçeve olarak seçtiği şehirler, benim hayatımın tesadüfleridir.*”

Tanpınar'ın, bu şehirleri farklı türlerde yazdığı eserlerinin temalarıyla bütünleşmiştir. Şehirlerin yanı sıra, Tanpınar'ın şiir, hikâye ve romanlarını besleyen zaman, mekân, rüya, bilinç akışı, deniz, bulut, akşam, gece ve ay ışığı etrafında metafizik kaygı içeren belli başlı temalar vardır. Tanpınar değerlendirmeleri hep bu temalar etrafında şekillenir.

Tanpınar, “Antalyalı Genç Kıza Mektup” isimli poetik mektubunda çocukluk döneminden başlayarak şiir anlayışının ve şiir estetiğinin nasıl geliştiğini anlatır. Belli başlı birçok mekânın kendi ruh dünyasındaki tesirinden bahseder. Bu durumu, *Huzur* romanı etrafında bir örnekle açıklar: “*Huzur romanımda Antalya'dan bahis vardır. Hastahanebaşı'ndaki kayalar, güvercinlik ve deniz, Mümtaz'ın iç hayatının adeta örgüsünü yaparlar. Fakat dikkatli okumak, gizli bağları bulmak lazımdır. Bütün roman bu iç zemin üstüne düşer. İstanbul denizi ve Boğaziçi geceleri gene bu senelerde gelir. Fakat asıl hayaller dünyanın bir tarafını çocukluğumun yıldızlı geceleri ve insana yalnız nefsinin ve aczinin sembolü dağlar, bir tarafını deniz üzerine anlattıklarım teşkil eder. Bunlar benim şiirlerimin “algebre” tarafıdır.*”

Sanatçılar genellikle bulundukları coğrafyaların, tabiat parçalarının, iklimlerin, yaşadıkları şehirlerin ve mekânların etkisinde kalırlar. Tanpınar'daki dış dünyaya karşı gözlemci tavrın daha çocukluk yaşlarında başladığını yine “Antalyalı Genç Kıza Mektup”undan anlamaktayız: “*Ergani Madeni'nde üç yaşında iken bir gün kendime rastladım. Çok karlı bir gündü. Ben sıcak ve buğulu bir camdan karla örtülü bir bayıra bakıyordum. Sonra birdenbire kar tekrar yağmaya başladı. Bir çeşit çok lezzetli hayranlık içinde kalmıştım. Bu anı her karlı günde hatırlar ve yağışı beklerim.*”

### Arpa Çiçekleri, Hardal Çiçeği, Ev Özlemi, 27 Haziran 2000 Emirbey

“Ruhun ucu bucağı yok.” **Herakleitos**

Bütün buğday tarlaları -arpalar çiçeğini dökmüş-bereket tütüyor. Güneş toprağa akıyor, şair toprak üzerine düşler kuruyor kırlarda uçsuz bucaksız. Öyle ya düşlerin de ‘ruhun da ucu bucağı yok’. Hardal çiçeği ekinleri tutmuş, ben kalbimi

tutuyorum doğduğum yerlerde, doğumumun babama müjdelendiği yerlerde. Kalbi tutabilmek mühim şeydir. Kalbini sevinçle tutup, aşkla toprağa belenen dervişlikle sınanıyor. Toprağın düş ağacı biraz daha uzuyor böylece. Sesi şenleniyor gül böceğinin, mayıs böceğinin akmadığı yerden.

Tanrım, çimenlerin ne güzel! Dünya bana hep çimenlik geliyor ta ki solana kadar. Hayatın tazeliği gibi dünya çimeni! Tazecik çimenlerin üstü hep incilenmiş. İnci dediğim çiyden başka nedir ki? Tagore'un hevesi, böyle mi yürümüştü tabiatı bir boydan bir boya? O yürüsün, ben de yürürüm, bu eylem zihnimi ve yüreğimi sardığında ev özlemiyle, eve ulaşma iştiağıyla...

### **Kırmızı Buğday, 28 Haziran 2000 Emirbey**

“İnsanoğlu türküsüz kaldığı zaman gurbettedir.” **Fethi Gemuhluoğlu**

Mevsim yaz.

Zaman geçiyor ben de geçiyorum nasıl olsa su gibi durulardan. Geçmek, eşyaya dokunarak, daha anlamlı kılıyor beni. Bu yıl, tarlada kaç gece uyuduğumu hesaplıyorum traktörün mazot kokan gölgesinde ve sanki fiskiye'nin bulut avuçlarıyla ovuyorum alnımı öğle sıcağında. Şurada akşamdan kalma kül. Küldeki ışık gözlerimi alıyor. Külün yüreğindeki ışığa bakıyorum. Gözlerimi alıyor. Küçük ve ölgün dahi olsa ışık, bu külün içinde bir gönül gibi parıldıyor. Yüreğim çarpıyor. Şair gerilerden eşyaya bakıyor, iyice bakıyor. Yaz çiçeği şiir sütüne dönüşüyor. İnsanın içine eğiliyor ovanın yeşil tonu. Buğday tarlalarından yayılarak kırları, ovaları bir daha dolduruyor şiir... ‘Yozgat Sürmeli’si’yle başlayan yakıcı ses, başakların hışırtısı arasından duyuluyor “Kırmızı buğday ayrılmıyor sezinden” diye çayır biçmeden dönen ırgatın dokunaklı tonlamasıyla. Belki bir selam Yozgat’tan Manisa’ya, belki bir güzelleme, bıçak gibi inen yüreğe. Uzayıp gidiyor hışırtısı ekinlerin dalga dalga. Belki kasketi düşmez rençperin, yağmur yağmaz hışırtı sürer... Çiçekler çiğle hâlleşir, şair toprağı imleyen sesle. Sesin has tarafı şiir, ebediyetle anın kesiştiği yerde kaderi olur şairin. Toprağın ağusuyla ve tozlarıyla sağlanan bir ünsiyet bu. İnsanın doğup büyüdüğü toprağı yüreğine katması, onu şiirinde bir imgeye dönüştürmesi, sevgideki ima yahut tehir değilse nedir?

Elma kokusu, biraz iğde, biraz da reyhan...

Sıradan bir şey mi bu? Hayır, arınmış bir derinlik uzantısı.

Güneş toprağı okuyor. Toprak, şiir oluyor; doğduğu yerde rahatlıyor şair, doğduğu eve yaklaşırken!

### **Geçmişin Hazinesi, 3 Şubat 2014**

“Çocukluk, insanın, rüzgârla yarışmasıdır.” **Nuri Pakdil**

İnsan zamanla yarışır. Geriye geçmişin hazinesi çocukluk kalır. Canım çocukluk, ne kadar da benziyoruz birbirimize. Aynı mıyız ne?